

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • NOIEMBRIE 2023 • NR.11 (213)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Nicu Popescu, ministru MAEIE: **Justiția, justiția, justiția! Aceasta este prioritatea pentru societatea noastră, dar și în dialogul nostru cu UE**
2. Editorial, Denis Cenușă, expert asociat al Expert-Group: **Moldova – „recalibrarea” cerințelor UE și riscul politizării lor**
3. Liliana Palihovici, președinta Asociației „Institutum Virtutes Civiles”: **Raportul CE atrage atenția asupra discrepanței dintre oferta sistemului educațional și cerințele pieței muncii**
4. Analiză, Platforma pentru Inițiativa de Securitate și Apărare: **Aspectele de securitate și apărare în procesul de aderare a Republicii Moldova la UE**

Știri pe scurt:

Republica Moldova s-a alăturat celui mai mare pachet de sancțiuni europene împotriva Federației Ruse în raport cu acțiunile de subminare a suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei. Acestea vizează sute de persoane, inclusiv originare din Republica Moldova sau care au activat în Transnistria. Pe de altă parte, purtătoarea de cuvânt a Ministerului rus de Externe, Maria Zaharova, a declarat că Moscova „nu va lăsa fără răspuns” decizia Chișinăului de a se alinia la un pachet de sancțiuni europene împotriva Federației Ruse. Moscova a interzis intrarea în Federația Rusă pentru 11 deputați ai partidului de guvernământ din R. Moldova (PAS), pe motiv că autoritățile de la Chișinău ar „persecuta” presa de limbă rusă. Asta după ce, în octombrie, guvernarea a suspendat licențele de emisie a șase posturi TV și a blocat peste 30 de site-uri, prin intermediul cărora, Rusia ar fi încercat să influențeze alegerile locale din R. Moldova.

Guvernul a aprobat înființarea Biroului pentru Integrare Europeană. Această instituție va lucra în strânsă colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) și va pregăti Republica Moldova pentru negocierile de aderare la Uniunea Europeană, dar și va coordona acest amplu proces. Constituirea Biroului pentru Integrare Europeană este motivată de necesitatea de a beneficia de o expertiză sectorială aprofundată în mai multe domenii tehnice, asigurând astfel continuitatea procesului de aderare la UE. Biroul pentru Integrare Europeană va gestiona procesul de aderare pe plan intern, coordonând activitatea Grupurilor de Lucru pentru toate cele 35 de capitole de negociere, alinierea legislației naționale cu acquis-ul comunitar și va asigura comunicarea și formarea continuă în domeniul Afacerilor Europene. Biroul va fi condus de către ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Nicu Popescu.

Președinta Maia Sandu a condamnat ferm orice formă de violență domestică, de Ziua Internațională pentru Eliminarea Violenței asupra Femeilor, cu care se confruntă femeile la nivel mondial. „Nu există nicio scuză pentru violența față de femei. Nu există nicio scuză pentru violență, în general [...] Republica Moldova nu este o excepție. Anual, circa 40 de femei își pierd viața din cauza violenței, iar multe alte femei suferă tot felul de abuzuri”, a spus Maia Sandu. Republica Moldova a ratificat Convenția de la Istanbul, pentru a proteja viața și demnitatea fetelor și femeilor. Au fost create centre de susținere și, în curând, va funcționa o instituție care va coordona și monitoriza activitățile instituțiilor publice de combatere a violenței. „Însă pentru combaterea violenței împotriva femeilor e necesară implicarea întregii societăți. Vă îndemn să discutați cu copiii, cu tinerii pentru a le cultiva valorile respectului și demnității umane. Vă îndemn ca, împreună, să combatem violența, abuzurile, lipsa de respect și stereotipurile”, a adăugat Maia Sandu.

Republica Moldova în fața unui nou pas decisiv pe drumul său european

Președintele Consiliului European, Charles Michel (S), alături de președintele Ucrainei, Volodymyr Zelenskyy (C) și președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, în cadrul unei conferințe de presă comună desfășurată, la Bruxelles, pe 21 noiembrie 2023. Sursă-foto: Președinția Republicii Moldova

Republica Moldova se află din nou în fața unui moment important care îi va marca viitorul european. Autoritățile de la Chișinău au îndeplinit 94 la sută din acțiunile necesare pentru implementarea acelor nouă recomandări venite din partea Comisiei Europene anul trecut în iunie. Raportul din

8 noiembrie atestă progresele pe toate segmentele propuse, dar evident, atrage atenția asupra sectorului justiției, acolo mai sunt încă multe teme de făcut.

Cu toate acestea, în ciuda aspectului tehnic favorabil, Republica Moldova are nevoie de un vot politic pozitiv din

partea tuturor celor 27 de state membre ale UE. Nu există semne că ar putea fi probleme din partea vreunei țări europene pentru a da undă verde Republica Moldova, dar situația Ucrainei nu este încă tranșată, în special din cauza Ungariei, care are încă rezerve dacă va acorda sau nu votul său pentru Ucraina în

► vederea deschiderii negocierilor pe capitole de aderare cu această țară.

Aparent, Republica Moldova se află într-o situație mai favorabilă decât Ucraina în parcursul european, dar Chișinăul vrea să arate în continuare solidaritatea cu Kievul. Chiar dacă anul trecut erau voci la Kiev care spuneau că Moldova se urcă „fără bilet” în trenul Ucrainei spre UE, a venit de data aceasta rândul Republicii Moldova să fie alături de Ucraina în momente de incertitudine. Ne referim aici la decizia ce va veni pe 14-15 decembrie la Consiliul European de la Bruxelles, când Ucraina, Republica Moldova și Bosnia Herțegovina ar putea primi undă verde de a începe negocierile pe capitole cu UE.

Pe 21 noiembrie, președinta Maia Sandu a avut o întâlnire trilaterală cu omologul său ucrainean Volodimir Zelensky, dar și cu președintele Consiliului European, Charles Michel, în care au discutat ultimele detalii înainte de summitul din decembrie de la Bruxelles. Maia Sandu a

vrut imagologic să se solidarizeze din nou cu Ucraina pe această cale europeană căutată de ambele state vecine.

În cazul în care Republica Moldova va primi un vot pozitiv, în primăvara anului viitor se va desfășura prima conferință interguvernamentală pentru negocierile de aderare cu Republica Moldova. Această ședință va demara procesul de examinare a transpunerii legislației naționale cu acquis-ul Uniunii Europene pe dimensiunea celor 33 de capitole de negocieri, grupate pe șase domenii. Strategia prin care vor fi abordate aceste capitole este una curajoasă pentru Chișinău. Și anume să se concentreze pe cele mai dificile, respectiv justiția, iar în paralel să meargă într-un ritm susținut și pe celelalte.

Chișinăul este conștient că este nevoie de toate motoarele turate la maxim în acest proces ce poate dura ani de zile, iar această fereastră de oportunitate se poate modifica din cauza mai multor

factori. În primul rând, războiul din Ucraina și apoi posibilitatea ca și Uniunea Europeană să-și modifice tratatele de funcționare și să se reconfigureze.

Pe plan intern, vorbim de parlamentarele din iulie 2025, atunci când actuala putere ar putea să nu mai dețină o majoritate absolută și ar putea să fi nevoită să facă alianțe la guvernare cu diverse partide în care voința politică pentru aderarea la UE să nu fie la fel de susținută.

Așadar, este nevoie de un efort susținut în actualul context intern și internațional pentru a înainta pe drumul european. Autoritățile actuale de la Chișinău nu au decât cartea ținerii pedalei de accelerație până la podea, dar în același timp trebuie să livreze și calitate în implementarea reformelor pentru a crea premisele acelui drum european ireversibil al Republicii Moldova.

Mădălin Necșuțu

Justiția, justiția, justiția! Aceasta este prioritatea pentru societatea noastră, dar și în dialogul nostru cu UE

Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Nicu Popescu, a declarat într-un interviu că este încrezător în șansele Republicii Moldova de a primi undă verde din partea Consiliului European în urma reuniunii șefilor de state și guverne ale UE ce va avea loc pe 14-15 decembrie la Bruxelles. Am discutat despre concluziile raportului recent al Comisiei Europene care recomandă Consiliului European să dea un vot pozitiv pentru începerea negocierilor pe capitole de aderare dintre UE și Republica Moldova, dar și despre necesitatea de a continua reformele. Cea mai importantă

reformă rămâne în continuare cea a justiției. Despre implicarea societății civile, relațiile cu Ucraina și statele din Balcanii de Vest, precum și despre pregătirile care se fac în sensul racordării Republicii Moldova la normele UE aflați în rândurile ce urmează:

■ **Sunteți încrezător că Republica Moldova va primi un vot pozitiv la Consiliul European din 14-15 noiembrie de la Bruxelles care să dea undă verde pentru începerea negocierilor pe capitole de aderare la UE a Republicii Moldova? Mai există poate state de convins? Știm că negocierile se poartă întotdeauna până în ultimul moment, la ce să ne așteptăm?**

■ Într-adevăr, aceste negocieri se vor purta până în ultimul moment. Negocierile au loc între statele Uniunii Europene și aici urmărim cu atenție discuțiile din interiorul UE. Avem contacte bilaterale și prietenii strânse cu fiecare stat al UE, iar în următoarele săptămâni vom continua discuțiile, monitorizarea, dar și efortul nostru constant de convingere a statelor membre că, la următorul Consiliul European format din șefii de state și guverne ale UE, Republica Moldova va primi undă verde pentru demararea negocierilor de aderare.

Întărm în aceste discuții cu un dosar excelent, dar și cu temele de acasă făcute excelent, în special pe două dimensiuni. Pe de o parte, știți că, în iunie 2022, Republica Moldova a primit acele două recomandări din partea Comisiei Europene. Constatarea și evaluarea CE este că Republica Moldova a îndeplinit 94 la sută din acțiunile necesare pentru implementarea acelor două recomandări. Mai avem anumite măsuri de luat, pe care ne concentrăm. Pe partea mai tehnică de transpunere și implementare a

aquis-ului comunitar, în domeniul legislativ, Republica Moldova este un lider.

Dintre toate statele candidate la aderarea la UE, Republica Moldova a avut cele mai substanțiale progrese. Dacă veți compara raportul CE pentru fiecare stat candidat, veți vedea că țara noastră a reușit să avanseze substanțial pe cel mai mare număr de capitole – 9 din cele 33 de capitole.

Avem un dosar bine făcut, dar evident, la această etapă nu putem spune care va fi rezultatul acestui viitor Consiliu European.

■ **Guvernul a aprobat înființarea Biroului pentru Integrare Europeană în cadrul MAEIE. Ați putea să ne explicați succint, vă rog, atribuțiile noii structuri și care este misiunea ei?**

■ Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene a făcut un lucru excelent în apropierea țării noastre de acest succes, și anume recomandarea CE pentru demararea negocierilor de aderare. S-a depus o muncă titanică și acest succes se datorează, în mare parte, echipei de la Ministerul de Externe și cooperării cu instituțiile statului. În același timp, în următoarea etapă intrăm într-o nouă dinamică mult mai solicitantă și mai voluminoasă ca lucru, mult mai tehnică, și în această nouă etapă va trebui să avem experți tehnici sectoriali pe domenii foarte înguste și tehnice, de exemplu, în politici de pescuit, impozitare etc. În următoarea etapă, activitățile vor fi predominant de ordin intern.

leri (22 noiembrie –n.r.) am adoptat hotărârea de guvern privind înființarea Biroului de Integrare Europeană. Am făcut ce au întreprins, la o anumită

etapă, toate statele candidate. De exemplu, România, care la acea etapă era în proces de aderare, avea un Minister al Integrării Europene, avea un negociator-șef. Este vorba de domnul Vasile Pușcaș care ne-a recomandat să înființăm această unitate. În alte țări, nu se creează neapărat un minister, ci un secretariat general sau un birou, așa cum este cazul Macedoniei de Nord, Albaniei, Muntenegru. Am mers și noi pe această cale pentru a avea un grup de experți sectoriali din absolut toate domeniile care se vor axa pe domenii tehnice de ajustare a țării noastre la rigorile europene.

Justiția rămâne „farul” reformelor sectoriale

■ **Din cele 33 de capitole, în cazul în care Bruxelles-ul ne va da undă verde, ce strategii aveți? Cu ce capitole ar trebui să înceapă Republica Moldova negocierile cu UE și cum se lucrează în prezent din punct de vedere sectorial?**

■ Sunt mai multe dimensiuni. În primul rând, la această etapă – iar acest lucru este foarte vizibil în acele două recomandări – principalul efort pe care trebuie să-l depună Republica Moldova este în domeniul justiției. Tot cu acest domeniu urmează să începem negocierile de aderare la UE atunci când statele membre vor da undă verde acestui proces.

Justiția, justiția, justiția! Aceasta este prioritatea pentru societatea noastră, dar evident și în dialogul nostru cu UE. Cu toții știm cât de mult a avut și are de suferit Republica Moldova din cauza corupției, a influențelor oligarhice, a acestui sistem de stat capturat care a fost edificat timp de mai mulți ani și care trebuie demantelat. Evident, acest lucru este prima prioritate

pentru societatea noastră, pentru Guvern și pentru UE.

Începem cu cele mai grele domenii și în paralel progresăm pe celelalte.

■ **Cum este mai bine să meargă Republica Moldova în acest parcurs european? La pachet cu Ucraina, în acest cuplaj care ne-a ajutat până acum, sau poate intrăm într-o nouă fază în care va depinde numai de Chișinău cum anume își negociază tehnic capitolele de aderare cu UE?**

■ Experiența altor valuri de extindere denotă că, la anumite etape, alte state fac parte dintr-un singur pachet, dar ulterior, în funcție de viteza reformelor, aceste pachete se fac, se desfac și se refac în altă configurație. Și aici o să vă dau câteva exemple. În 1997, Cehia, Ungaria, Estonia și Polonia au demarat negocierile, iar România, Letonia, Lituania și Slovacia le-au demarat în 1999. Iar către 2004, Lituania, Letonia și Slovacia au reușit să se alăture primului val de extindere.

Un alt exemplu ține de statele din Balcanii de Vest. Perspectiva europeană și cea de aderare la UE a fost acordată la summitul UE-Balcanii de Vest de la Salonic în 2003. În acel moment, Croația era la pachet cu Albania și Macedonia de Nord. Între timp, Croația a aderat în 2013, iar celelalte state deocamdată negociază.

În cazul nostru, va depinde foarte mult de viteza de reforme din Republica Moldova, Ucraina, dar și alte state.

Comparativ cu celelalte state care doresc să adere, Republica Moldova face parte din categoria

statelor mai mici, ar trebui cumva ca acest proces de aderare prin reforme să meargă mai repede?

Acum depinde de capacitatea societății noastre și a instituțiilor noastre de a sprijini în continuare forțele proeuropene, reformele necesare și evident de capacitatea administrației noastre publice de a face față acestei face față acestui volum de lucru enorm. Croația, de exemplu, este mai mare decât unele țări care încă nu au reușit să aderarea la UE din Balcanii de Vest. Nu există o corelare directă între mărirea statului și procesul de aderare.

Eu cred că este mult mai important să ne concentrăm pe propria noastră dinamică și propriile noastre reforme. Să ne facem bine temele și să facem schimb de experiență cu alte state candidate cum ar fi Albania, Macedonia de Nord, Ucraina sau cu Georgia. Dar, în fond, să fim conștienți că viteza acestui progres depinde de viteza cu care putem realiza reforme.

■ **Aveți o cooperare și cu statele balcanice prin prisma proceselor care au fost demarate de aceste state. Primiți cumva autor și din partea lor în acest proces de integrare europeană?**

■ Da, ne ajută. Am învățat destul de multe deja de la statele din Balcani. Avem contacte permanente. Acum în luna septembrie, cu sprijinul unui proiect din partea Uniunii Europene, am avut o echipă destul de mare de colegi de-ai noștri implicați în procesul de integrare europeană din mai multe instituții guvernamentale care au fost în Macedonia de Nord și în Serbia pentru a vedea la fața locului cum are loc procesul de racordare a

standardelor din aceste state la rigorile europene.

De exemplu, în Macedonia de Nord, este o echipă condusă de un viceprim-ministru. În cazul Serbiei este o echipă condusă de o ministă pentru Afaceri Europene. Deci, avem și un dialog excelent la nivel politic. Chiar am primit mesaje de felicitare de la omologii mei din Balcani pe 8 noiembrie când Comisia Europeană a recomandat demararea negocierilor cu Republica Moldova. Chiar ieri (22 noiembrie – n.r.) am avut o discuție cu ministrul de Externe al Muntenegrului, care mi-a explicat, de exemplu, că anterior, în cazul Muntenegrului, ei aveau un ministru pentru Afaceri Europene care simultan mai era și negociator-șef. Acel model s-a dovedit a fi problematic pentru Muntenegru, ajungând la concluzia că este necesară asigurarea unei continuități și menținerea mandatului negociatorului-șef, indiferent de schimbările de guvern. În prezent, ei ajustează acest mecanism.

Chiar și în cazul României, în momentul aderării la Uniunea Europeană, dacă țineți minte, domnul Pușcaș era negociator-șef, dar separat mai exista și un minister dedicat.

Modele sunt mai multe. Noi vom învăța din toate și le vom ajusta pe parcurs. Dialogul privind modalitățile cele mai bune de a structura efortul de aderare la Uniunea Europeană continuă și are loc practic săptămânal.

Experiența și conlucrarea cu statele Balcanilor de Vest

■ **Deci nu există o concurență cu statele din pachetul Balcanilor de**

Vest, deoarece există impresia unei concurențe sau competiții, mai bine spus, între statele din Balcanii de Vest și cele din Parteneriatul Estic?

■ Nu există concurență, din contră, avem o cooperare excelentă. Apropo, săptămâna viitoare voi merge la Skopje, în Macedonia de Nord, și din nou voi avea discuții cu colegii și prietenii noștri macedoneni. Într-adevăr, au existat anumite sensibilități anul trecut - mai mulți reprezentanți ai statelor din Balcani aveau acest sentiment că statele din Balcani sunt state candidate de foarte mult timp.

Procesul de extindere nu a avansat foarte rapid, putem însă spune acum că acele sensibilități au fost depășite. Există și o înțelegere a faptului că progresul pe discuția privind extinderea spre Est - spre Moldova, spre Ucraina - ajută și accelerează inclusiv progresul în Balcani. Și anul trecut, în ziua în care Republica Moldova și Ucraina au primit statut de candidat, Macedonia de Nord și Albania au făcut și ele un pas înainte în procesul lor de aderare.

Pe 8 noiembrie, atunci când Comisia Europeană a recomandat demararea negocierilor, Comisia Europeană a făcut această recomandare atât pentru Moldova și Ucraina, cât și pentru Bosnia și Herțegovina. Deci, există deja această înțelegere că împreună putem lucra pentru a accelera procesul de extindere al Uniunii Europene spre Balcani și spre Est.

■ **Veți continua să implicați societatea civilă în acest proces de integrare europeană, poate la negocierile pe capitole, acolo unde pot să vă dea și dânsii o mână de**

ajutor prin expertiza lor? Știm că anul trecut, pe acele chestionare cerute de Comisia Europeană, ați primit un ajutor considerabil din partea societății civile.

■ Absolut, neapărat. Avem o cooperare excelentă, avem reprezentanți ai societății civile în Comisia Națională pentru Integrare Europeană, prezidată de doamna președintă Maia Sandu.

Noi trimitem cu regularitate actualizări la Bruxelles, așa numitele *non-paper*, niște note informative privind progresele pe care le înregistrăm. Prietenii și colegii noștri din societatea civilă ne-au ajutat să le mai cizelăm, astfel încât cazul și progresele Republicii Moldova să fie prezentate de o manieră cât mai credibilă la Bruxelles.

Și aici, într-adevăr, cu această ocazie, țin să mulțumesc colegilor noștri din societatea civilă, care fac și ei parte din acest efort comun al societății noastre de a duce țara în Uniunea Europeană. Suntem cu toții conștienți că anume viitorul european al țării noastre este cea mai bună garanție de menținere a păcii, stabilității, progresului, consolidării democrației și libertății țării noastre.

Cooperarea cu societatea civilă este una din recomandările CE pe care o considerăm îndeplinită, evident, cu condiția ca același grad de implicare să continue și pe viitor.

■ **Domnule ministru, în ultima vreme s-au activat mai multe voci din rândul unor persoane cu un trecut politic reprobabil, apropiați de oligarhi și de forțele pro-ruse, care critică activitatea ministerului Dvs în privința parcursului**

european. Cum le-ați răspunde acestora, în contextul în care am putea bănuși că este o încercare de sabotaj care vine în ajunul summitului Consiliului European de luna viitoare de la Bruxelles?

■ Eu cred că noi cu toții suntem conștienți de faptul că, din păcate, în țara noastră există destul de mulți indivizi care au servit acestor oligarhi. Unii care l-au servit și pe Plahotniuc și pe Dodon au avut sarcini la acel moment de a promova interesele acestor personaje care, nu au servit interesul țării, nici în plan extern și nici în cel intern. Făcând acest lucru, au dăunat țării. Mulți din ei au participat, au încercat să participe la delapidări de fonduri, la o izolare internațională a Republicii Moldova.

Din păcate, între timp, ei au decis să se reprofileze în persoane care preferă să-și petreacă timpul bârfind și răspândind minciuni și, desigur, acest lucru duce la o degradare a discuției publice. În același timp, eu cred că cu toții avem suficient discernământ ca să putem analiza rezultatele politicii noastre externe prin prisma faptelor. Ori faptele sunt absolut clare. Republica Moldova este astăzi mai ferm ca niciodată ancorată în spațiul european, are mai mulți prieteni ca niciodată. Restul, cred, că nu ține de o discuție serioasă între oamenii care doresc binele acestei țări.

Interviul a fost realizat de Mădălin Necșuțu în cadrul emisiunii „Punctul pe Azi” de la TVR Moldova

Editorial

Moldova – „recalibrarea” cerințelor UE și riscul politizării lor

Editorial, Denis Cenușă,
expert asociat al Expert-Group

Oportunitatea Moldovei de a începe procesul de aderare la Uniunea Europeană (UE) a fost cimentată de recomandarea Comisiei Europene de a lansa negocierile politic-instituționale, publicată pe 8 noiembrie 2023. Pentru prima dată, alături de Ucraina și Georgia, Moldova a fost inclusă în pachetul de extindere al UE, unde sunt deja ancorate șase state din Balcanii de Vest și Turcia.

La Bruxelles, diplomații moldoveni se familiarizează cu multiplele programe și platforme oferite statelor candidate. Se conștientizează necesitatea aprofundării dialogului bilateral pentru a putea beneficia de asistență tehnică și financiară în procesul de (pre-)aderare. Concomitent, la Chișinău, autoritățile accelerează pregătirile pentru negocieri prin (re)calibrarea capacităților instituționale. Lansarea Biroului pentru Integrare Europeană (BIE), în cadrul Cancelariei de Stat, reprezintă o investiție strategică în supravegherea interacțiunilor interinstituționale, atât pe orizontală cât și pe verticală, pe durata negocierilor de aderare. Noua instituție va facilita comunicarea între 35 de grupuri de lucru care urmează să lucreze ținut pe capitolele de negociere cu UE. În paralel, la nivel național mai funcționează două platforme cu caracter politic-instituțional:

Comisia Națională pentru Integrare Europeană, de care se îngrijește Oficiul Președintelui, și, o altă Comisie națională guvernamentală - sub auspiciile executivului. Deși mecanismul național de gestionare a viitorului proces de negocieri arată practic complet, lipsește o claritate vizavi de capacitățile tehnic-cognitive ale instituțiilor – de la ministere până la agenții de stat – pe domenii sectoriale tehnice, unde lipsesc resurse umane cu expertiză. Prin urmare, persistă riscul să asistăm la o situație când negocierile beneficiază de “o formă” explicită, dar nu și de “un fond” robust.

Până la mijlocul lunii decembrie, autoritățile moldovene urmează să implementeze un set de reforme, care alcătuiesc cerințele Comisiei Europene. Potrivit evaluărilor UE, doar șase din nouă cerințe au fost

implementate complet. Restanțele rămase au fost reformulate de partea europeană, dar nu mai sună drept precondiție pentru a lansa negocierile de aderare. Oricum, Chișinăul va trebui să demonstreze progrese pentru a impresiona actorii politici din capitalele europene de care depinde decizia din luna decembrie privind deschiderea negocierilor. Deocamdată, nu a ieșit la suprafață niciun semn de rezistență din partea statelor UE privind dosarul moldovenesc. La reuniunea Consiliului European din 15 decembrie se va decide dacă Moldova, împreună cu Ucraina, vor începe negocierile de aderare. Până atunci, autoritățile moldovene vor trebui să fie extrem de precaute pentru a preveni orice criză ce ar putea pune în pericol o decizie favorabilă. Deficiențele în procesul electoral pentru alegerile locale

din 5-19 noiembrie au fost trecute cu vederea de către UE, deși OSCE/ODIHR a semnalat multiple abateri serioase, comise de către guvernare, justificate inclusiv de riscurilor de natură geopolitică. Acestea însă nu par să îngrijoreze UE, care se abține să critice guvernarea, inclusiv pentru a nu provoca o decizie negativă înainte ca lansarea negocierilor de aderare să devină un fapt împlinit. Totuși, dacă guvernarea va înregistra eșecuri majore în domeniile restante privind reforma justiției, politicile anti-corupție și dezoligarhizarea, UE va fi obligată să reacționeze pentru a nu-și pierde credibilitatea. Ultimele sondaje deja arată un ușor declin în sprijinul public pentru vectorul european, care a coborât sub 50% în august 2023.

Noile-vechi cerințele ale UE și restanțele Moldovei

Moldova trebuie să implementeze în continuare reforme, dar nu există un sens de urgență. UE a reiterat unele dintre cerințele invocate în iunie 2022, specificându-le pe cele care au rămas nesoluționate din domeniul justiției, luptei împotriva corupției și a eliminării riscurilor legate de influența oligarhică. E evident că aceste probleme fac parte din pilonii politici fundamentali ai procesului de accesare, iar reformele pe care le implică sunt pe termen mediu și lung. Măsurarea progresului se va face pe durata negocierilor, iar rezultatele tangibile vor fi atribuite unor mini-reforme specifice. Prin urmare, până la mijlocul lunii decembrie, Moldova trebuie să demonstreze că lucrează la realizarea reformelor. Totodată, îndeplinirea completă a măsurilor nu este realizabilă în termeni absoluți și în limitele unui calendar cert.

Cerințele UE care nu au fost încă îndeplinite de către partea moldovenească vizează politici tradițional defectuoase în Moldova, care, în trecut, au provocat crize politice de proporții. În linii mari, restanțele țin de asigurarea statului de drept și combaterea corupției mari. Deși în iterația de anul trecut, cerințele UE erau considerate prea difuze și respectiv confuze, la etapa de implementare și evaluare, Comisia Europeană a reformulat condițiile neîndeplinite într-un mod și mai generalist în raportul său din noiembrie 2023. Așadar, la peste un an distanță de la prima setare a obiectivelor de pre-aderare pentru Moldova, UE a decis să recurgă la cerințe cu o doză mai mare de elasticitate. Ca rezultat, drept soluție pentru înlăturarea restanțelor, factorii decizionali de la Chișinău pot prezenta inclusiv progrese minore. Totodată, este practic imposibilă sporirea preciziei și reducerea subiectivismului în procesul de evaluare a progresului realizat de către autoritățile moldovene.

UE a păstrat, de asemenea, o serie de cerințe în vigoare inclusiv pentru Ucraina (3 din 7 cerințe) și Georgia (9 din 12 cerințe). Totuși, condițiile pe care UE le setează pentru aceste două țări sunt mai concrete, ceea ce facilitează o evaluare imparțială a progresului și o claritate sporită privind acțiunile pe care trebuie să le desfășoare guvernele naționale. Cu toate acestea, din motive neclare, UE a ales să articuleze cerințe mai vagi pentru Moldova. Evident, o asemenea abordare poate ajuta autoritățile moldovene să raporteze mai ușor rezultate pozitive către Bruxelles.

Riscul politizării cerințelor UE

Chiar dacă cerințele reformulate de către Comisia Europeană în noiembrie 2023 par mai diluate și imprecise decât cele din iunie 2022, tonul cerințelor UE căpătă o mai mare asprime. Acest lucru face mai dificilă prezentarea de către autoritățile moldovene a cerințelor europene drept niște recomandări cu caracter consultativ. Totodată, guvernarea reprezentantă de Partidul Solidaritate și Acțiune, împreună cu Oficiul Președintelui, folosesc cerințele UE pentru a insista pe anumite decizii și, respectiv, a le justifica.

Un exemplu de politizare a cerințelor de pre-aderare ale UE se observă în modul pro-activ cu care guvernarea se mișcă în dosarul privind selectarea și numirea unui nou Procuror General. Anterior, pe 9 noiembrie, Curtea Constituțională a calificat drept neconstituțională prevederea din Legea privind procuratura (în varianta legii de până în octombrie 2022), în baza căreia Maia Sandu l-a demis pe Alexandr Stoianoglo, după aproape doi ani de suspendare din funcție.

Unele cerințe ale UE pot servi, de asemenea, pentru a fi instrumentalizate de către guvernele naționale din țările candidate, precum Moldova, în vederea realizării anumitor strategeme de uz politic intern. Totuși, în linii mari, cerințele de pre-aderare sunt folosite de către UE pentru a conforma Moldova cu criteriile de stat membru. E la fel de adevărat că, guvernarea actuală și celelalte care o vor preceda vor putea folosi mereu cerințele UE pentru a legitima necesitatea impulsivității anumitor reforme complicate și/sau nepopulare, inclusiv prin intermediul unor măsuri controversate din punctul de vedere al legalității.

Raportul CE atrage atenția asupra discrepanței dintre oferta sistemului educațional și cerințele pieței muncii

Co-șefa Platformei Societății Civile Uniunea Europeană – Republica Moldova, doamna Liliana Plihovici, a vorbit în interviul acordat pentru buletinul de politică externă FES/ APE despre dimensiunea socială, dialogul cu societatea civilă a celui mai recent raport al Comisiei Europene, document care a recomandat Consiliului European ca Republica Moldova să primească unde verde pentru începerea negocierilor pe capitole cu UE. Decizia este însă una politică și va fi luată de către Consiliul European pe 14-15 decembrie la Bruxelles. Am discutat despre progresele și provocările Republicii Moldova în domeniul asigurării drepturilor omului, tendințele pe piața muncii din Republica Moldova, sistemul educațional, egalitatea de gen și, nu în ultimul rând, despre climatul investițional în Republica Moldova. Vă invităm să citiți integral în rândurile ce urmează acest interviu:

■ Cum vedeți din perspectivă socială eforturile pe care actuala guvernare le face pentru apropierea de Uniunea Europeană?

■ Apropierea de Uniunea Europeană este un proces continuu și de durată, care implică reforme complexe pe toate dimensiunile de dezvoltare, reforme care trebuie să consolideze statul de drept, să transforme instituțiile statului în instituții prietenoase și total centrate pe interesul cetățeanului. Acest proces trebuie să aibă ca rezultat mai multă bunăstare

pentru fiecare persoană. În concluziile ultimului raport al Comisiei Europene, pe dimensiunea socială, sunt menționate mai multe progrese înregistrate comparativ cu primul raport. Raportul menționează aprobarea de către Guvern a Programului național privind accelerarea egalității de gen în Republica Moldova, Programului național pentru protecția copilului, precum și îmbunătățirea procesului de dialog cu organizațiile societății civile.

Când vorbesc despre dimensiunea socială, mă refer și la drepturile omului, inclusiv

aspectele ce țin de asigurarea egalității de gen și a protecției drepturilor copilului, dialogul cu societatea civilă și la cea de asistență și protecție socială pentru diferite categorii defavorizate. Progresele menționate în raport vorbesc despre faptul că ne mișcăm în direcția corectă, chiar dacă acest proces este destul de lent.

■ Care ar fi schimbările pe care Republica Moldova ar trebui să le facă pentru a construi o societate bazată pe valorile UE, inclusiv privind egalitatea de gen?

■ Este important să menționez că Uniunea Europeană este construită pe șase valori fundamentale, cum ar fi respectul pentru demnitatea umană, drepturile omului, statul de drept, egalitatea, democrația, libertatea, inclusiv libertatea de mișcare. Aceste valori ar trebui să stea și la baza societății noastre, iar acest lucru nu este posibil de atins doar prin eforturile statului, și prin aplicarea instrumentelor pe care le are la dispoziție guvernul și parlamentul. Construirea societății moldovenești care pune valorile sus-menționate la temelia funcționării sale, trebuie să implice efortul fiecărei persoane care trăiește pe teritoriul țării noastre. Prima schimbare pe care ar trebui să o facem este implicarea și angajamentul fiecăruia din noi, indiferent de etnie, viziune politică, credință și alte lucruri care ne fac diferiți, precum și conștientizarea că Moldova europeană trebuie construită cu contribuția fiecăruia. Aceasta ar însemna să respectăm pluralismul, să fim mai toleranți și solidari, să nu discriminăm, să cream condiții egale și echitabile pentru afirmarea femeilor și bărbaților și să construim o justiție independentă.

Raportul CE apreciază decizia RM de a crea o Agenție Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și Violenței în Familie, aprobarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, ca progrese importante pe această dimensiune. Raportul însă punctează ca Republica Moldova trebuie să întreprindă măsuri suplimentare pentru eliminarea violenței de gen, prin punerea în aplicare a programelor aprobate. În același timp, raportul atrage atenția și la o serie de alte subiecte la care Moldova încă are restanțe, printre care și decalajul între salariul mediul al femeilor și bărbaților pentru aceeași muncă făcută, care actualmente este de 14%.

Un alt aspect punctat în raport și asupra căruia Moldova are încă multe de întreprins este protecția copilului. În raport este menționat că încă avem copii care sunt neglijați și abuzați. Se mai atrage atenția și asupra accesului limitat al copiilor la justiție prietenoasă lor, neglijența față de copii, în special față de copiii străzii. Recomandarea pentru Moldova este de a întreprinde mai multe acțiuni pentru a înregistra progrese specifice pe această dimensiune.

Așteptarea de la țara noastră este ca să facă mai mult. Pe bună dreptate i se cere să facă mai mult, deoarece sunt probleme pe care le vedem și fără raportul Comisiei Europene, de aceea statul trebuie să investească mai mult în asigurarea egalității și echității de gen, în diminuarea ratei sărăciei în rândul copiilor și a atitudinii neglijente față de ei, să implementeze mai eficient politicile orientate spre îmbunătățirea situației persoanelor cu dizabilități, care trebuie să se bucure de acces facilitat la serviciile și infrastructură publică.

Raportul CE mai atrage atenția asupra faptului că Moldova trebuie să accelereze reformele structurale pentru a crește oportunitățile de creare de locuri de muncă formale și disponibilitatea forței de muncă

calificată. Este necesar de realizat reforme suplimentare pentru a reduce decalajele din sistemul de învățământ și ponderea mare a tinerilor care nu sunt cuprinși în educație, angajare și nici în formare. Guvernul a adoptat un program național de ocupare a forței de muncă pentru 2022-2026. În plus, a luat măsuri pentru a reduce nivelul ridicat al muncii nedeclarate pe piața muncii prin consolidarea controalelor și a stimulentele pentru a aduce locuri de muncă în economia formală. Cu toate acestea, se recomandă Republicii Moldova să înregistreze și aici mai multe progrese, să-și ajusteze programele pentru a răspunde nevoilor tinerilor pe piața muncii și a crește rata de angajare a lor. În general, este nevoie de a crește rata de angajare a populației în câmpul muncii, precum și productivitatea muncii.

Problema forței de muncă și exodul specialiștilor

■ **Republica Moldova se confruntă, conform statisticilor, cu probleme majore privind lipsa de forță de muncă, în special cea calificată. Ce se poate face pentru a pondera exodul specialiștilor peste hotare?**

■ Din punctul meu de vedere, sunt câteva dimensiuni pe care trebuie să intervină statul. Cred că trebuie să fie intensificat dialogul dintre autoritățile centrale, care elaborează politicile publice în domeniu, și mediul de afaceri, care este generatorul de locuri de muncă. Trebuie să se analizeze mai bine solicitările pieței forței de muncă și profilul angajatului de mâine, iar programele de învățământ universitar și profesional, să fie gândite astfel încât să răspundă la această provocare. Curricula universitară și cea din învățământul profesional trebuie să se bazeze pe analiza complexă a perspectivelor de dezvoltare a pieței forței de muncă, să facă posibil ca necesitățile zilei de mâine a pieței forței de muncă să fie acoperite cu forță de muncă calificată. Aceasta ar crește mult gradul de satisfacție a angajatorilor și ar da mai multe oportunități tinerilor absolvenți pentru a

fi angajați, valorificând eficient investițiile făcute de sistemul de învățământ în tineri.

Dacă acest aspect va fi neglijat, riscăm să contribuim în continuare la creșterea numărului persoanelor care absolvesc o instituție de învățământ universitar sau profesional și care nu-și găsesc de lucru pe profesie. În prezent, ne ciocnim cu un deficit acut de forță de muncă calificată, dar și de un număr mare de tineri absolvenți ai instituțiilor de învățământ profesional și universitar, care nu-și găsesc un loc de muncă conform diplomei lor. Acest lucru se întâmplă din câteva motive: nu s-a atras suficientă atenție procesului de orientare profesională la treapta învățământului gimnazial și liceal, programele sau ofertele universitare și a școlilor profesionale nu totdeauna au fost bazate pe prognozele și tendințele de dezvoltare a pieței forței de muncă. Lucrurile se schimbă pas cu pas. Este important ca tinerii să fie consiliați de profesioniști în procesul de alegere a profesiei. A trecut timpul când alegerea profesiei era ghidată de anumite clișee care formau opinia societății referitor la perspectivele de angajare pe diverse profesii. În același timp, este necesar de diversificat instrumentele de comunicare cu adolescenții și tinerii pentru a-i ajuta să-și aleagă profesia care se potrivește mai bine caracterului, talentelor și capacităților individuale. Ei trebuie susținuți să înțeleagă care va fi realitatea zilei de mâine și să-și aleagă profesia care să-i ajute să-și asigure un trai decent.

Un alt aspect de care trebuie să ținem cont este și faptul că Republica Moldova se poate confrunta în curând cu un deficit major de forță de muncă, generat de tendința de migrare a forței de muncă. Din acest considerent, este esențial menținerea dialogului constant al instituțiilor statului cu mediul de afaceri, care să se bazeze pe contribuția ambelor părți la creșterea productivității muncii, la creșterea numărului de oferte atractive de angajare în Moldova. Tot acest dialog ar trebui să pornească de la respectarea interesului comun al părților

Priorități în negocierile cu UE

■ **Ce priorități din zona social-economică ar trebui stabilite de Republica Moldova în calea sa de aderare la UE ?**

■ Cred că ar trebui făcute mai multe investiții în ajustarea programelor care reduc decalajul dintre oferta sistemului de învățământ și cerințele pe piața muncii, și care oferă tinerilor o posibilitate mai mare de angajare, mai multe opțiuni de angajare. O mai mare promovare a învățământului dual ar oferi un grad sporit de asigurare a Moldovei cu forță de muncă calificată conform cerințelor pieței muncii și ar crea oportunități de angajare după absolvire.

■ Totodată, cred că ar trebui să se muncească mai minuțios la implementarea Programului național pentru ocuparea forței de muncă. Creșterea salariului minim la o medie acceptabilă în Uniunea Europeană ar contribui la diminuarea ratei de migrare a forței de muncă din Moldova. În anul 2023, salariul minim în Moldova este de 4000 MDL, adică de 2 ori mai mic decât salariul minim în Bulgaria, de 3 ori mai mic ca cel din România, și de 10 ori mai mic decât salariul minim în Germania.

■ Ar trebui să se investească poate mai mult în reformarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) ca ea să ofere servicii mai eficiente de informare și consiliere pentru piața forței de muncă, pentru a crește rata persoanelor care, după ce au beneficiat de consiliere și asistența acestei agenții, sunt încadrați în câmpul de muncă. Totodată, această reformă ar trebui să ținească în transformarea instituției în una mai prietenoasă și atractivă pentru tineri, care astăzi în mare parte evită să intre într-o comunicare și în contact cu această agenție. Aceasta înseamnă că ei nu consideră instituția dată un partener care i-ar ajuta la angajare.

Republica Moldova ar trebui să investească mai mult în inovare, care reprezintă un motor esențial al dezvoltării economice. Dacă s-ar investi mai mult în inovare, adică în elaborarea și punerea în aplicare a ideilor și tehnologiilor care optimizează bunurile și serviciile sau sporesc eficiența procesului de producție a acestora, vor fi produse mai multe bunuri și servicii, ceea ce stimulează salariile și rentabilitatea companiilor.

Realitatea astăzi la acest capitol arată diferit de starea dorită. Moldova a investit în 2022 în cercetare și dezvoltare aproximativ 0,2% din Produsul Intern Brut. Dacă am compara cu media pe Uniunea Europeană, această constituie circa 2,3% din PIB.

Cred că Republica Moldova trebuie să investească în stimularea inovării și în sectorul agricol. Moldova este totuși țară agricolă, iar inovația în agricultură poate conduce direct la creșterea performanței în sectorul dat și atractivitatea sectorului pentru populație, care are tendința în ultimul timp de migrare spre medii urbane.

Dacă aș continua cu dimensiunea socială, este nevoie de investiții și în dezvoltarea mass-media, a competențelor instituțiilor publice pentru monitorizarea respectării drepturilor omului și diminuării discriminării, dar și creșterea gradului de toleranță. Aici vorbim despre toleranță față de alte etnii, toleranță față de persoane cu viziuni religioase diferite sau de orientare sexuală diferită, deci lucruri care fac parte din conceptul general a ceea ce reprezintă societatea moldovenească.

Cum atragem investitori străini

■ **Doamna Palihovici, una dintre cele mai mari dorințe ale acestei guvernări este atragerea de investitori străini.**

Cum poate fi făcut acest lucru într-un climat de securitate în regiune foarte tulbure, dar și în lipsa unei forțe de muncă calificate?

■ Extinderea zonelor care încurajează antreprenoriatul liber, cum ar fi Zonele Economice Libere (ZEL), create pentru a atrage investiții autohtone și străine, facilitează implementarea tehnologiilor moderne și crea locuri noi de muncă este o modalitate de a atrage investitori. Cu toate că părerile în societate sunt împărțite referitor la necesitatea acestor zone, eu personal le consider un instrument important de atragere a investițiilor, un instrument care încă nu a fost pe deplin valorificat în Moldova.

În același timp, factorii decisivi care influențează decizia investitorilor de a veni sau nu într-o țară sunt stabilitatea politică, nivelul fiscalității, cât de prietenos este mediul local de afaceri și cât de puternic este statul de drept, precum și nivelul corupției. Deci, răspunsul la întrebarea Dvs. ce să facem ca să atragem investitorii este - implementăm reforme complexe care consolidează statul de drept, elimină corupția, creează un mediu fiscal atractiv pentru investitori, încurajează inovarea și investiția în noile tehnologii. Componenta investițională în educarea și pregătirea forței de muncă este la fel de importantă.

Din perspectiva reducerii riscurilor generate de contextul de securitate regională, Moldova trebuie să continue să fie parte a tuturor platformelor de negociere și menținere a păcii. Suntem o țară prea mică ca să fim un jucător independent. Diplomația noastră trebuie să fie focusată în continuare pe parteneriate strategice care ne-ar garanta mai multă securitate și ar da și mai multă încredere investitorilor că nu-și pun sub risc major capitalul investițional.

SECURITY & DEFENCE DIGEST*Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare*

Aspectele de securitate și apărare în procesul de a aderare a Republicii Moldova la UE

În urma schimbărilor dramatice din cadrul mediului de securitate regional, având în vedere invazia militară a Federației Ruse în Ucraina, Republica Moldova a depus o cerere de aderare la Uniunea Europeană (UE) în martie 2022, obținând statutul de țară candidată în iunie 2022. Evident că procesul de aderare este unul complex, chiar dacă, în aprilie 2023, Parlamentul European a cerut ca negocierile cu Republica Moldova privind aderarea la UE să înceapă până la sfârșitul anului 2023, țara nu este scutită de îndeplinirea celor nouă etape identificate de Comisia Europeană ca necesare pentru deschiderea negocierilor. Autoritățile de la Chișinău menționează că această recomandare rezultă din implementarea cu succes a reformelor și acțiunilor care au contribuit la reziliența și consolidarea Republicii Moldova. Dar și Bruxelles-ul consideră că aderarea țării reprezintă o investiție geostrategică într-o Europă unită și puternică, subliniind importanța continuării procesului de reformă în Republica Moldova nu numai pentru atingerea obiectivului politic de aderare la UE, ci în primul rând pentru îmbunătățirea tangibilă

a nivelului de trai al cetățenilor săi. Devenind o prioritate strategică pentru actualul Guvern, deschiderea negocierilor de aderare a Republicii Moldova a fost recent, la 8 noiembrie, recomandată de Comisia Europeană și ar putea fi aprobată în decembrie 2023. Totuși, acest sprijin este unul provizoriu și respectiv perspectiva deschiderii negocierilor de aderare solicită o abordare pragmatică și realistă pe toate domeniile, inclusiv pe cele de securitate și apărare.

Obținerea de către R. Moldova al statutului de țară candidată deschide calea spre inițierea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană. Însă, progresul fiecărei țări către UE va depinde de meritele proprii în ceea ce privește îndeplinirea criteriilor de la Copenhaga adoptate în 1993, dar și de capacitatea UE de a absorbi noi membri. Ultimul stat care a aderat la UE a fost Croația în anul 2013, iar negocierile de aderare au durat timp de șapte ani. Pentru Republica Moldova începerea negocierilor ar fi o etapă avansată în procesul de aderare, căci în evoluția istorică de extinderea a UE, dobândirea statutului

de candidat pentru aderarea la UE nu înseamnă începerea negocierilor. Un exemplu în acest sens este Albania, care deși a obținut statutul de candidat în 2014, abia în martie 2020, membrii Consiliului European au aprobat decizia Consiliului Afaceri Generale de a deschide negocierile de aderare sau Muntenegru, care a obținut statutul de candidat în 2020, iar negocierile de aderare au fost deschise în iunie 2012.

Procesul de aderare la UE este unul complex și cu mai multe etape, implicând diverse criterii și condiții stabilite. Acest lucru permite oricărei țări de a progresa pe baza meritelor proprii, dar de asemenea, înseamnă că pașii spre UE poate fi inversată dacă condițiile de bază nu mai sunt îndeplinite. Raportul din iunie 2022 a Comisiei Europene care analizează nivelul de pregătire al Republicii Moldova din punctul de vedere al standardelor înaintate către statele membre ale UE indicau rezultate modeste a țării pe subiecte de reformă. Conform raportului respectiv, referindu-ne la securitate, s-a constatat **un anumit nivel de pregătire la domeniul Justiție, libertate**

și securitate (Capitolul 24) și un nivel moderat de pregătire în trei domenii, unul se referă la *Politica externă, securitate și apărare* (Capitolul 31).

Combaterea corupției, element esențial de securitate națională

În acest context, cu referire la domeniul securitate, evidențiem că autoritățile de la Chișinău și-au asumat nouă angajamente față de UE cu un termen de implementare până în luna iulie 2023. Deși cele nouă angajamente presupun acțiuni tangențiale cu securitatea, totuși nu putem neglija **capitolul** cu referire la *lupta împotriva crimei organizate* – aspect important ce ține de securitatea națională. Rezultatele obținute în implementarea capitolului respectiv sunt apreciate cu calificativul **bine** (4,35 p. din 5). În special se poate de remarcat aprobarea Strategiei de dezvoltare a domeniului afacerilor interne (2022-2030), precum și șase Programe sectoriale de operaționalizare a Strategiei pentru anii 2022-2025, în domeniul managementului integrat al frontierei, gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrarea străinilor, prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale prevenirea și combaterea criminalității, ordinii și securității publice, consolidarea siguranței cetățenilor și digitalizarea sistemului afacerilor interne. Noua strategie a fost elaborată ținând cont de bunele practici în domeniul planificării strategice adițional, în cadrul IGP, a fost înființat Punctul Național de Contact pentru Arme și Muniții.

Adițional amintim faptul că Republica Moldova în 2014 a semnat acordul de asociere, iar aceasta a contribuit la armonizarea legislației Republicii

Moldova cu cea a UE pe parcursul ultimilor nouă ani, dar și la Reforma Sectorului de Securitate. Astfel, în unele domenii ale securității s-a avansat destul de mult. Faptul că UE a oferit sprijin considerabil Ministerului Afacerilor Interne și subdiviziunilor acestuia, îndeplinirea acțiunilor din cadrul angajamentelor asumate în domeniul ordinii publice și statului de drept, luptei cu corupția și crima organizată și alte domenii relevante au deja un avans în implementarea acțiunilor în procesul de aderare în comparație cu alte sectoare.

Reformarea sectorului de securitate

În ce privește politica de securitate națională Moldova s-a angajat să reformeze sectorul de securitate fiind direct implicată într-un dialog politic privind politica externă și de securitate în cadrul Consiliului de Asociere UE-Moldova. O politică la nivel înalt UE-Moldova dialogul privind securitatea și securitatea a fost lansat în martie 2022 și consultările anuale privind securitatea și apărarea a fost reluată în 2021. De menționat că rata de aliniere a R. Moldova la declarațiile Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC) și măsurile restrictive au fluctuat între 50% și 80%, fiind un indicator al incoerenței și un semnal al posibilelor constrângeri politice și strategice, în special vizavi de Rusia care ar putea influența gradul de încredere a partenerilor. De aceea, prezentarea viziunii strategice de către Președinta R. Moldova, Maia Sandu, din cadrul noului proiect al Strategiei securității naționale a R. Moldova, atestă o schimbare esențială în discursul politic, dar și strategic de la Chișinău prin stabilirea că principala amenințare externă este Federația Rusă.

În acest cadru, nu putem neglija că deschiderea Misiunii de Parteneriat a UE în Moldova (MEUP) care este o misiune civilă neexecutivă, nearmată, din cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC) reprezintă un angajament clar din partea UE pentru consolidarea rezilienței sectorului de securitate din Moldova, subliniind o capacitate instituțională în creștere de a lucra cu actori internaționali. Plus, cooperarea continuă cu UE în materie de securitate reflectă o evoluție pozitivă a capacităților instituționale în sectorul de apărare și securitatea cibernetică. Și nu în ultimul rând, prin instituirea Centrului pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării la 31 iulie 2023 există premise de consolidare a capacității statului privind asigurarea securității spațiului informațional și creșterii gradului de reziliență a societății în fața amenințărilor cu caracter hibrid. Mai mult, până acum nu au existat inițiative de a consolida cooperarea între instituții în lupta împotriva dezinformării, manipulării informațiilor și ingerințelor străine, care prezintă pericol sau pot prejudicia securitatea națională și periclita realizarea intereselor naționale.

Cu toate acestea există anumite limite în ceea ce privește capacitatea instituțională: în pofida progreselor realizate în cadrul Instrumentului european pentru pace, Raportul din 2022 subliniază despre faptul că există dificultăți semnificative la nivel de capacități. Aici sunt evidențiate deficiențele la nivelul infrastructurii, capitalului uman și, cel mai important, la nivelul rezultatelor în ceea ce vizează reformele și modernizarea statului. Procesul de reformă se confruntă cu constrângerile bugetare și politice interne, ceea ce indică o capacitate instituțională limitată de a

dezvolta o atitudine preventivă față de provocările la adresa securității și apărării naționale. În același timp, **dependența de sprijinul extern, evidențiază o capacitate redusă de autonomie în sectorul de securitate.**

Astfel, în scopul pregătirii țării pentru aderarea la UE a fost elaborat Planul Național de Acțiuni pentru Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană 2024-2027 (PNA). Conform notei informative a proiectului Hotărârii de Guvern, PNA este un document nou, care spre deosebire de Planurile Naționale de Acțiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere cuprinde șase clustere orientate pe cele 33 de capitole și 2 criterii, care cuprind întregul acquis al UE. Planul prevede un șir de măsuri pentru alinierea legislației naționale la acquis-ul UE. PNA include expres domeniul securității în capitolul 24 și 31, chiar dacă din perspectiva abordării mai largi al aspectelor securității și rezilienței, mai multe capitole vizează acest segment. Astfel, stabilitatea economică, securitatea energetică, infrastructura, securitatea alimentară și epidemiologică, toate sunt domenii importante care consolidează capacitatea de apărare și reziliența statului. Cu toate acestea, în sensul clasic al definiției securității cele mai importante prevederi care vizează consolidarea și dezvoltarea structurilor de forță se regăsesc în capitolul 31.

Este important de remarcat că Uniunea Europeană percepe și promovează consolidarea securității într-un mod integrat, și același principiu se regăsește și în PNA. Ori din plan se deduce importanța luptei cu corupția, prevenirii spălării banilor, reformării sistemului judecătoresc și alte aspecte importante pentru reziliența și securitatea statului.

Apărarea, subiect de interes comun

Revenind la sectorul apărării, evidențiem că cooperarea Republicii Moldova cu UE în domeniul militar nu a fost un subiect de interes comun. Până la data de 24 Februarie 2022, atunci când Federația Rusă a declanșat războiul împotriva Ucrainei, cooperarea Moldovei cu UE pe segmentul apărării se limita la participarea a doi ofițeri din Armata Națională la misiunile de instruire a Uniunii Europene în Mali și în Republica Central-Africană sub umbrela PSAC. Adicional, militarii și civilii din cadrul Ministerului Apărării participau la anumite cursuri de instruire de scurtă durată pentru a se familiariza cu misiunile și instrumentele PSAC. În același context, Reprezentanții Ministerului Apărării au manifestat intenția să intensifice cooperarea militară prin aderarea la proiectele Cooperării Practice Permanente (PESCO) și participarea la activitățile Agenției Europene pentru Apărare (EDA) dar și aderarea la Instrumentul Facilitatea Europeană pentru Pace (EPF). Astfel, cooperarea în domeniul securității și apărării a crescut substanțial în anul trecut, în special sa colaborat pe segmentul ce ține de modernizarea armatei și creșterea capacităților militare cu care Moldova intenționează să contribuie operațiuni internaționale de securitate sub egida ONU, NATO și UE. Mai mult, eficiența și rapiditatea finanțării programelor de înzestrare cu echipament militar prin intermediul Instrumentului Facilitatea Europeană pentru Pace au depășit așteptările specialiștilor din domeniul apărării. Astfel Uniunea Europeană și-a asumat conștient rolul de a complementa eforturile NATO în

domeniul securității cooperative. Cu toate acestea, în contextul aderării Republica Moldova la UE, consolidarea capacităților pe segmentul securitate și apărare rămâne o problemă care necesită o mai multă autonomie prin sporirea bugetului în domeniul apărării. În acest sens, este important că în PNA au fost introduse aspecte din planificarea apărării, cum ar fi ajustarea Strategiei Naționale de Apărare și a Strategiei Militare. La fel, în plan se regăsește și aspectul consolidării capacității Armatei Naționale de gestionare a situațiilor de criză prin intermediul utilizării Instrumentului European pentru Pace. Acest instrument de fapt va reduce substanțial povara financiară asupra bugetului național. Totodată utilizarea doar a acestui instrument de finanțare prezintă și un grad de risc din considerentul priorităților UE ca urmare a provocărilor din mediul actual de securitate, inclusiv efectele crizei din Orientul Mijlociu. Astfel, în cazul în care prioritățile UE se vor schimba, este foarte probabil că o parte din aceste fonduri să fie re-direcționate pentru alte necesități.

Trebuie menționat că un element prioritar din punct de vedere al securității și apărării devine contracararea amenințărilor hibride, or planul stipulează concret că revizuirea documentelor strategice de planificare a apărării trebuie să aibă loc inclusiv prin prisma amenințărilor hibride. Mai mult decât atât, se planifică elaborarea unui Protocol Operațional pentru Contracararea Amenințărilor Hibride. Un alt aspect al planului este angajamentul de a participa cu un contingent de militari în una din misiunile de gestionare a crizelor ale UE. La momentul actual Republica

Moldova nu are contingente detașate în misiunile UE.

Nu în ultimul rând, în ultimul timp, autoritățile de la Chișinău au menționat că soluționarea conflictului transnistrean nu este o condiție impusă de Bruxelles pentru aderarea Republicii Moldova la UE, totuși nu putem neglija lipsa unor răspunsuri concrete privind opțiunea de aderare în contextul existenței unui conflict ne soluționat a cărui proces de negocieri nu este funcțional. Principalele limite în reglementarea conflictului transnistrean sunt complexe, plus oricare formulare de propunere sau soluții poate prezenta o provocare în sine pentru procesul de integrare europeană. Dar aceasta nu limitează avansarea R. Moldova în armonizarea legislației sale cu standardele internaționale și europene în materie de securitate națională și apărare.

Astfel, pe de o parte, implementarea acțiunilor privind realizarea angajamentelor de aderare la UE poate servi drept catalizator pentru

reintegrarea regiunii transnistrene, deși cele două procese ar putea avansa la viteze diferite. Sau, se susține că procesul de aderare la UE ar putea facilita un dialog constructiv și cooperare internațională în vederea găsirii unei soluții durabile pentru conflictul transnistrean, promovând în același timp securitatea și stabilitatea necesare pentru aderarea R. Moldova. Pe de altă parte, situația din stânga Nistrului, prezintă provocări constante asupra securității și apărării naționale și rămâne a fi una dintre obstacolele esențiale în calea integrării europene. Deși anterior, cazul Cipriot nu era considerat un exemplu care ar putea fi aplicat în R. Moldova, totuși, la nivel de experți, dar și autorități europene, precum Josep Borrell, se menționează că R. Moldova poate adera la UE conform exemplul Ciprului, care a aderat la UE având un conflict teritorial nesoluționat.

Astfel, accelerarea implementării reformelor, dezvoltarea și consolidarea capacităților instituționale, precum

și valorificarea parteneriatelor și alte instrumente de cooperare regională sunt esențiale pentru a avansa în procesului de aderare la UE. Recent, Ministrul Apărării a semnat documentul de aderare a R. Moldova la Procesul reuniunilor miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est (SEDM) în calitate de membru cu drepturi depline (din 2003 R.M. a deținut statutul de observator). Având statutul de țară candidat privind aderarea la UE, R. Moldova, prin semnarea documentului respectiv și-a exprimat interesul de a contribui cu pași concreți la securitatea și stabilitatea regională, deziderat care se aliniază cu obiectivele Procesului SEDM. Toate aceste eforturi în asigurarea deschiderii negocierilor privind procesul de aderare a R. Moldova la UE nu trebuie să neglijeze rolul întregii societăți în acest proces or este de interes național ca acest efort ar fi să sporirea încrederea cetățenilor în capacitățile instituționale de asigurare a securității naționale.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).